สถานศึกษากับพันธกิจด้านการทำนุ บำรุง ศิลปวัฒนธรรม

*อัครเดช อยู่ผาสุก**

ความนำ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปี 2542 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของสถานศึกษา ไว้ว่า *"สถานศึกษา หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียน วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษาหรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา"* และในมาตรา 16 ยังกล่าวถึงการจัดการศึกษา 2 ระดับด้วยกันคือ การจัดการศึกษาระดับพื้นฐานและการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ส่วนมาตรา 23 ได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดการศึกษาไว้ 3 รูปแบบคือ การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) การศึกษาในโรงเรียน (Formal Education)และการศึกษานอกระบบ (Non-Formal Education) การศึกษาถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาคน คุณภาพการศึกษาของประชาชนในชาติเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศ โดยมีการกล่าวถึงการศึกษาในพระราชบัญญัติฯฉบับนี้ว่า *"การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต"*

ฉะนั้น สถานศึกษาในความหมายของเชิงภาระหน้าที่จึงมีความสำคัญต่อสังคมและประเทศชาติ ที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพของบุคคล ผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยมีการออกพระราชกฤษฎีกา พ.ศ.2543 จัดตั้ง สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) และในมาตราที่ 3 ได้กล่าวถึงความหมายของ มาตรฐานการศึกษา หมายความว่า "*ข้อกำหนดที่เกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง เพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา*" สภาการศึกษาได้กำหนดกรอบมาตรฐานการศึกษาของชาติ ประกอบด้วยสาระสำคัญ 4 ประเด็นคือ *1. อุดมการณ์ หลักการในการจัดการศึกษาของชาติ 2. คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก คนไทยเป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุข 3. แนวการจัดการศึกษา จัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญและการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน 4. แนวทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งความรู้ การสร้างวิถีการเรียนรู้และการเรียนรู้ให้เข้มแข็ง* ผ่านกรอบแนวคิดในการสร้างและพัฒนาคนด้วยการศึกษาในสถานศึกษา มีพันธกิจที่ประกอบด้วยการเรียนการสอน การค้นหาความรู้ สร้างองค์ความรู้และความจริงด้วยงานวิจัย นำองค์ความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดให้บริการแก่ชุมชน สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของจิตวิญญาณด้วยการมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติที่รวมเอาภูมิปัญญาจากอดีตสืบทอดกันมา จนตกผลึกสะท้อนผ่านออกมาในรูปของงานศิลปวัฒนธรรมเป็นหัวใจของความเป็นชนชาติ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ผู้เชี่ยวชาญประจำสาขาวิชาการออกแบบหัตถอุตสาหกรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง

การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติ ได้ระบุไว้ชัดเจนถึงความสำคัญของแนวทางการจัดการศึกษา โดยมีสถานศึกษาเป็นฐาน และมุ่งหวังให้การศึกษาขับเคลื่อนสร้างให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เกิดความพร้อมในทุกๆด้าน โดยเฉพาะการปลูกฝังให้ผู้อยู่ในสถานศึกษาได้มีส่วนรักษ์และเห็นถึงความสำคัญของงานศิลปวัฒนธรรม ดั่งประเทศที่ได้ใช้ความแข็งแกร่งทางศิลปวัฒนธรรมควบคู่กับการศึกษาเป็นฐานในการพัฒนาประเทศ เหมือนกับการกล่าวถึงประเทศญี่ปุ่นที่มีการพัฒนาการศึกษาและความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมใช้เป็นทุนทางสังคมสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่ามากกว่าทรัพยากรอื่นๆ

ประเด็นหลักของสาระ

พันธกิจด้านการทำนุ บำรุง ศิลปวัฒนธรรม ที่เลือกใช้คำว่า พันธกิจ เพื่อต้องการให้เกิดความเข้าใจถึงงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องในระยะยาว โดยมีเป้าหมายกำหนดไว้เป็นภารกิจในแต่ละห้วงเวลาให้เกิดผลสำเร็จ คำว่า ทำนุ บำรุง มีความหมายว่า *"ซ่อมแซม รักษา อุดหนุนให้เจริญขึ้น ธำรงรักษาไว้"*ส่วนคำว่า ศิลปวัฒนธรรม แยกออกเป็น สองคำคือ ศิลปะ และ วัฒนธรรม ศิลปะ *"ได้แก่สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือหมายถึงผลงานอันพากเพียรของมนุษย์,ผลแห่งความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกมาในรูปลักษณะต่างๆ ปรากฏให้เห็นในเชิงสุนทรียภาพ ความประทับใจ ความสะเทือนอารมณ์ ตามประสบการณ์ รสนิยมและทักษะของบุคคลแต่ละคน เพื่อความพอใจ ความรื่นรมย์ ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีหรือความเชื่อทางศาสนา"* วัฒนธรรม หมายถึง *"สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ ดังนั้น สิ่งใดก็ตามหากมีการเจริญขึ้นด้วยการศึกษาอบรมจะอยู่ในขอบข่าย"* วัฒนธรรมยังมีลักษณะ 4 ประการคือ 1.วัฒนธรรมเป็นผลผลิตของระบบความคิดของมนุษย์ 2.วัฒนธรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ไม่ใช่สิ่งที่คงที่ตายตัว 3. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่บุคคลได้มาด้วยการเรียนรู้ 4. วัฒนธรรมเป็นสมบัติของส่วนรวม ศิลปวัฒนธรรมจึงเป็นคำที่มีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นการแสดงออกจากคน มีหลายภาคส่วนที่เห็นความสำคัญของงานด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

สำหรับการดำเนินการในสถานศึกษาด้านการทำนุ บำรุง ศิลปวัฒนธรรม ถูกกำหนดไว้ในเกณฑ์เพื่อการประเมินตามองค์ประกอบคุณภาพ ตั้งแต่ระดับกระทรวงศึกษาธิการ ที่กำหนดมาตรฐานในส่วนของตัวผู้เรียนในข้อ 8 ว่า *"ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา"* โดยมีรายละเอียดของตัวชี้วัด และยังกล่าวถึงสิ่งที่ผู้เรียนสามารถแสดงออก ปรากฏให้เห็น เช่น ความชื่นชม การร่วมกิจกรรม มีผลงานศิลปะ ซึ่งรวมถึงเรื่องของดนตรีและกีฬาด้วย แสดงให้เห็นถึงระดับความสนใจที่บุคคลพึงปฏิบัติในสถานะที่แตกต่างกันไปตามความชื่นชอบ ในระดับอุดมศึกษามีการกำหนดเป็นเกณฑ์มาตรฐานไว้ใน มาตรฐานที่ 6 การทำนุ บำรุง ศิลปวัฒนธรรม เกณฑ์การประเมินตามองค์ประกอบคุณภาพ ที่มีตัวบ่งชี้ 3 ข้อ ประกอบด้วย 1. มีระบบและกลไก ในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 2. มีผลงานหรือชิ้นงานการพัฒนาองค์ความรู้ และสร้างมาตรฐานศิลปวัฒนธรรม 3.ประสิทธิผลในการอนุรักษ์ พัฒนาและสร้างเสริมเอกลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรม (ข้อ 1 และ ข้อ 2 จะใช้เฉพาะสถาบันการศึกษาที่เน้นการผลิตบัณฑิตและพัฒนาศิลปวัฒนธรรม) และเมื่อดูในรายละเอียดของการพิจารณากิจกรรมที่เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการจัดการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมเกณฑ์การประเมินคุณภาพยังรวมไปถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้นกับ

ผู้ที่กำลังศึกษาและรวมถึงผู้ที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว ที่สร้างชื่อเสียงในสาขาศิลปวัฒนธรรมให้ปรากฏยอมรับของสังคมอีกด้วย จะเห็นว่าการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้กำหนดพันธกิจด้านการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม ไว้อย่างชัดเจน โดยเน้นที่ระบบและกลไก ฉะนั้น *ระบบ* จึงเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่ประกอบด้วย ปัจจัยเข้า (Input)ผ่าน กระบวนการ (Process) สู่ปัจจัยออก (Output) มีรูปแบบปรากฏในสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่คือการจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านศิลปวัฒนธรรม กับการจัดทำโครงการฯที่ต้องดำเนินการลงในแผนประจำปี ส่วน กลไก คือ ผู้ที่รับผิดชอบงานตามภารกิจมีความชัดเจนเปรียบได้กับตัวจักรกล ที่ปรากฏในรูปของบุคลากรและภาระหน้าที่ เพื่อให้ระบบที่ถูกกำหนดทำงานอย่างประสานสัมพันธ์กัน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ สำหรับสถาบันอุดมศึกษาใดที่มีการจัดการเรียนการสอนในระดับคณะหรือภาควิชา ที่ผลิตบัณฑิตที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมโดยตรงก็จะมีเกณฑ์การพิจารณาที่เข้มข้นขึ้น โดยจะกล่าวถึงผลงานหรือชิ้นงาน การพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างมาตรฐานศิลปวัฒนธรรมอาจกล่าวได้ว่าแผนงานการปฏิบัติการ ทางด้านทำนุ บำรุง ศิลปวัฒนธรรมของระดับอุดมศึกษา มีการเขียนแผนงานเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติมีความชัดเจนและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติได้

ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งหมายถึง การศึกษาระดับประถมและมัธยมศึกษา มีการกำหนดมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม โดยปรากฏอยู่ในมาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 3 ซึ่งตรงกับข้อกำหนดของกระทรวงศึกษาที่ว่าด้วย ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา การคาดหวังสำหรับผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับขั้นพื้นฐานนี้จะเป็นการปลูกฝังและสร้างพื้นฐานทางด้านศิลปวัฒนธรรมมากกว่าจะเป็นการสร้างผลผลิตทางศิลปวัฒนธรรมเหมือนระดับอุดมศึกษา แต่ไม่ได้หมายความว่าผลงานทางศิลปะจะไม่เกิดการสร้างสรรค์ในการศึกษาระดับนี้ แต่อย่างใดก็ตามก็มีผลงานศิลปะและการแสดงทางวัฒนธรรมที่ปรากฏขึ้นอย่างมากมาย โดยเฉพาะสถานศึกษาที่อยู่ในต่างจังหวัดจะมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ ภายใต้การกำกับดูแลของผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษาในแต่ละพื้นที่

จากข้อกำหนดที่ทางกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดถึงพันธกิจและส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาขั้นอุดมศึกษาไว้อย่างชัดเจนทำให้มีแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมได้ตามสภาพความเหมาะสมในแต่ละท้องถิ่นและยังมีหน่วยงานที่คอยติดตามประเมินผลทั้งภายในและภายนอกหน่วยงานที่คอยกำกับดูแลประเมินผลให้คุณภาพการปฏิบัติเป็นไปตามมาตรฐานและข้อตกลง เพื่อทำให้โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมของไทยมีความเข้มแข็งผ่านกระบวนการจัดการศึกษาทั้งสองระดับ ด้วยงานวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศ สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยจึงจำเป็นต้องระมัดระวังกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับวัฒนธรรมไทยด้วย ดังที่ ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ได้เขียนบทความเรื่อง *"แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย : บทวิเคราะห์เบื้องต้น"* ลงในหนังสือสังคมไทยกับการพัฒนาที่ก่อปัญหา ได้กล่าวถึง "...การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ประเทศเราจะมองไปที่แบบอย่างของประเทศที่พัฒนารุดหน้า ทั้งในโลกตะวันตกและในภาคพื้นเอเชียของเราเอง...มีรายงานการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของญี่ปุ่นตั้งเป็นประเด็นคำถามเอาไว้ว่า...*ประเด็นปัญหาสำคัญของการพึ่งตนเองทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเกิดขึ้น ปัญหาที่ว่าชาติหนึ่งๆจะสามารถหรือไม่ ที่จะรับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*

สมัยใหม่อย่างสัมฤทธิ์ผล เพื่อพัฒนาประเพณีโดยส่วนรวม โดยไม่สูญเสียเอกลักษณ์ของตนเอง" เป็นการกล่าวถึงแนวทางการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและวัฒนธรรมและตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2538 แสดงให้เห็นถึงความตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่จะส่งผลต่อประเพณีส่วนรวมและเอกลักษณ์ของชาติ สำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นเพื่อที่จะช่วยกันหาทางแก้ไข

สิ่งที่กล่าวมาเป็นองค์ประกอบของการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของชาติที่เป็นกรอบกำหนด เพื่อการสร้างความเข้าใจเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ให้เกิดผลกับผู้รับการศึกษา ที่เป็นเป้าหมายสำคัญในการสร้าง ปลูกฝัง ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ระบบการเรียนการสอนที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญโดยมีเป้าหมายที่ตัวผู้เรียน มีการบริหารและการจัดการศึกษาที่เป็นกลไกขับเคลื่อน เชื่อมโยงกับระบบการจัดการศึกษาใหญ่ โดยมีจุดมุ่งหมายคือการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

สภาพและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

การปรับเปลี่ยนเวลาจัดการเรียนการสอนที่จะเกิดขึ้นในปีการศึกษา 2558 ของกลุ่มประเทศอาเซี่ยน จึงเป็นโอกาสที่ดีที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จะใช้ช่วงเวลานี้ในการปรับเปลี่ยนสร้างความเข้าใจให้ทุกภาคส่วน ได้ตระหนักถึงรากเหง้าที่แท้จริง ของการพัฒนาที่ยั่งยืนว่าเป็นจุดใด การแก้ไขในสิ่งที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ไม่พึงประสงค์ จึงจำเป็นต้องลงไปในรายละเอียดของการทำกิจกรรมทางด้านการทำนุ บำรุงศิลปวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาภายใต้เกณฑ์การประเมินคุณภาพภายในและภายนอก กิจกรรมมีทั้งที่จัดภายในสถานศึกษาและภายนอกสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ต่างจังหวัดกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรมก็จะมีรูปแบบแตกต่างไปจากสถานศึกษาที่อยู่ในกรุงเทพฯ ไปตามลักษณะของความเหมาะสมในแต่ละจังหวัด สำหรับจังหวัดที่มีการจัดงานวัฒนธรรมและประเพณีเพื่อใช้เป็นจุดส่งเสริมการท่องเที่ยว สร้างความร่วมมือในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของสถานศึกษา จึงเป็นเหตุส่วนหนึ่งของการเข้าร่วมงานในระดับจังหวัดที่จำเป็นต้องมีโครงการทางด้านการทำนุ บำรุงศิลปวัฒนธรรมของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับแผนงานของท้องถิ่นนั้นๆด้วย กิจกรรมที่ปรากฏได้แก่ งานวันสำคัญทางศาสนา งานประเพณีของชาติ งานประจำปีของจังหวัดหรือท้องถิ่นและวันสำคัญของชาติ มีรูปแบบการนำเสนอ ความร่วมมือที่แตกต่างกันไป แต่โดยภาพรวมเป็นการสร้างความร่วมมือของสถานศึกษา โดยมีนักเรียนนักศึกษาเป็นประชากรของการจัดงานนั้นๆ ด้วย เปิดโอกาสให้มีการแสดงออกเป็นหมู่คณะ มีสถานศึกษาหลายแห่งได้ใช้โอกาสนี้ในการสร้างและฝึกการทำงานร่วมกันของนักเรียนนักศึกษา และแสดงศักยภาพงานกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรม ออกสู่สังคมภายนอกในนามของสถาบันการศึกษาที่สร้างความภาคภูมิให้กับสถาบันฯ

โดยตามขั้นตอนในรายละเอียดของกิจกรรมก็จะเขียนเป็นโครงการประจำปี เพื่อเสนอขออนุมัติงบประมาณในแผนงานของสถานศึกษา โดยมีผู้รับผิดชอบโครงการทั้งที่เป็นหน่วยงานและบุคลากร ภายใต้แนวทางตามพันธกิจเกณฑ์ด้านคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อรองรับการตรวจสอบคุณภาพทั้งภายในและภายนอก

ปัญหาแรกที่ปรากฏคือการได้รับการอนุมัติซึ่งโครงการฯ ที่แต่ละสถานศึกษาจะมีนโยบายด้านการทำนุ บำรุงศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไปตามปรัชญาหรือแนวทางการจัดการศึกษา

การพิจารณาโครงการทางด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมกับโครงการด้านอื่นๆ ที่มีความสำคัญเช่นเดียวกัน งานด้านการทำนุ บำรุงด้านศิลปวัฒนธรรม บางโครงการฯ อาจเป็นการหางบประมาณสนับสนุนจากภายนอกสถานศึกษา หรือภาคเอกชนที่อยู่ในรูปของความร่วมมือ ในลักษณะต่างๆ เช่น การมอบรางวัลหรือการตอบแทนความช่วยเหลืออย่างอื่น ที่แล้วแต่ความสนใจของภาคเอกชน แต่ไม่อาจคาดหวังเป็นหลักได้ ทำให้การทำพันธกิจในด้านการทำนุ บำรุง ศิลปวัฒนธรรม ยังคงต้องพึงการจัดสรรงบประมาณของสถานศึกษานั้นๆ เป็นหลัก กิจกรรมต่างๆ เมื่อนำมาเทียบกับจำนวนนักศึกษาต่อผู้มีส่วนร่วม เรายังไม่สามารถกระจายความมีส่วนร่วมให้ออกไปสู่รายบุคคลอย่างทั่วถึง และไม่สามารถพัฒนาการมีส่วนร่วมให้มีอัตราความก้าวหน้าทางด้านศิลปวัฒนธรรมได้ จึงจำเป็นต้องมีการร่วมมือในทางปฏิบัติของผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องที่จะต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทุกครั้งที่เห็นกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรมถูกนำเสนอผ่านสื่อโดยเฉพาะการเป็นตัวแทนของสถานศึกษาทั้งบุคคลหรือในรูปของหมู่คณะก็ดี เป็นสิ่งที่น่าชื่นชมยินดีร่วมกับผู้ร่วมทำกิจกรรมและที่สำคัญคือผู้สนับสนุนได้แก่ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่มีความเข้าใจที่กล้าตัดสินใจ มีความเข้าใจเห็นความสำคัญของงานศิลปวัฒนธรรมให้ปรากฏเป็นกิจกรรมให้เห็นประจักษ์ ระดับความสนใจของผู้บริหารต่องานศิลปวัฒนธรรมจะอยู่ในสถานะที่จะให้โอกาสต่อผู้รับผิดชอบงานด้านทำนุ บำรุง ศิลปวัฒนธรรมที่มีต่อกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนโดยตรงให้สามารถเข้าถึงโดยผ่านการเรียนรู้และกิจกรรมที่มีส่วนร่วมทางสังคมของสถานศึกษาอย่างเหมาะสม

ปัญหาต่อมาคือวิธีการปฏิบัติที่จะอำนวยความสะดวกให้ผู้ปฏิบัติงาน เมื่อโครงการได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการได้ สิ่งแรกที่ต้องติดตามได้แก่ ระเบียบการเงิน การใช้จ่าย-เงินที่เกี่ยวข้องกับผู้รับผิดชอบคือแผนกการเงินของหน่วยงาน ที่มีระเบียบแบบแผน ที่ผู้ร่วมทำงานต้องศึกษาและเข้าใจร่วมกัน อีกทั้งต้องมีความอดทนต่อสิ่งที่เกิดขึ้น เพราะการไม่รู้และเข้าใจระเบียบการเงินการคลัง อาจใช้ความรู้สึกในการตัดสินการปฏิบัติงานของผู้เกี่ยวข้องได้ การแก้ปัญหา หัวหน้าแผนกการเงิน สามารถช่วยและแก้ไขได้ โดยการทำความเข้าใจในรายละเอียดโครงการฯ หรือให้คำแนะนำในการปฏิบัติให้ถูกต้องและรวดเร็ว ระเบียบการจัดซื้อจัดจ้างจะเป็นการดำเนินการต่อมาจากการเงิน ว่าด้วยระเบียบที่มีรายละเอียดค่อนข้างมาก และค่อนข้างจะมีปัญหามาก เนื่องจากวัสดุบางชนิดไม่ได้อยู่ในระบบของราชการยิ่งวัสดุที่มีลักษณะพิเศษ อันเนื่องมาจากการออกแบบหรือการสร้างสรรค์งานศิลปะและวัฒนธรรมก็ตาม การแก้ไขปัญหาหัวหน้าแผนกงานพัสดุ สามารถช่วยให้คำแนะนำได้ ซึ่งในทางปฏิบัติผู้ทำงานต้องอดทนที่จะต้องเรียนรู้ระเบียบต่างๆ ด้วยเช่นกัน ทั้งระบบการเงินและการจัดซื้อ ในขั้นแต่งตั้งคณะทำงานสามารถเชิญร่วมแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการทำงานได้เพื่อให้มีการเสนอแนะแก้ไขในทางปฏิบัติในการประชุมชี้แจงในแต่ละโครงการฯได้

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้ร่วมทำงานโดยตรง บุคคลแรกคือบุคลากรทางการศึกษาที่มีคำสั่งแต่งตั้งให้ปฏิบัติงานในโครงการเกือบทุกประเภทจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการอยู่ 2 ชุด ชุดแรกจะเป็นคณะกรรมการอำนวยการ ซึ่งชื่อก็ระบุแล้วว่า คณะกรรมการอำนวยการ จะเป็นผู้ที่อยู่ในตำแหน่งที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา ที่จะช่วยแก้ไขปัญหาให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานได้ตามจุดประสงค์ ชุดที่สองเป็นคณะกรรมการดำเนินการที่มีส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการนั้นๆ เป็นหลักจะเป็นหัวหน้าหรือผู้มีความชำนาญในงานฝ่ายต่างๆก็ได้ เมื่อมีการประชุมทำความเข้าใจดูจะไม่เกิดปัญหาอย่างไรแต่ในขั้นแยกส่วนงานไปปฏิบัติ ปัญหาต่างๆ เริ่มปรากฏตั้งแต่ค่าใช้จ่ายที่ไม่ได้ตั้งงบ

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2544) **การปฏิรูปการศึกษา:วาระแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สู่การปฏิบัติ ยุทธศาสตร์ที่พาประเทศพ้นวิกฤต**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

ชะลูด นิ่มเสมอ. (2539) **องค์ประกอบของศิลปะ**. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร:บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

นิยพรรณ (ผลวัฒนะ) วรรณศิริ. (2540). **มานุษย์วิทยา สังคมและวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ฝ่ายวิชาการ มีเดีย อินเทลลิเจนซ์. (2546). **รวมกฎหมายการศึกษาฉบับสมบูรณ์**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร:บริษัทมีเดีย อินเทลลิเจนซ์ เทคโนโลยี จำกัด.

สนิท สมัครการ. (2538). **การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการทางสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

เสน่ห์ จามริก. (2537). **สังคมไทยกับการพัฒนาที่ก่อปัญหา**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร:โครงการจัดพิมพ์ คบไฟ.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2546). **กรอบแนวทางการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา (ฉบับปรับปรุง)**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร:บริษัท จุดทอง จำกัด.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2546). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้**. พิมพ์ครั้งแรก กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์อัมรินทร์.

ย้อนอดีตจากการประชัน...สู่การประกวดดนตรีไทย

*อัศนีย์ เปลี่ยนศรี**

ปัจจุบัน การประกวดดนตรีไทย นับว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ได้รับความสนใจจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนมากมายหลายแห่งในประเทศ มีการจัดประกวดเป็นประจำทุกปี สลับผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปตามหน่วยงานต่างๆ เริ่มตั้งแต่การประกวดดนตรีไทยของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา จนถึงระดับประชาชนทั่วไป อาทิเช่น การประกวด “ประลองเพลง ประเลงมโหรี” โดยธนาคารกรุงเทพ จำกัด การประกวดดนตรีไทย งานศิลปหัตถกรรมนักเรียน (ตั้งแต่ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับภาค จนถึงระดับชาติ) โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) หรือการประกวดดนตรีไทยระดับประชาชน โดยมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นต้น การจัดประกวดดนตรีไทย จึงเป็นกิจกรรมสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการส่งเสริมให้เยาวชนรุ่นใหม่เกิดความสนใจและร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการสืบสานดนตรีไทยได้อย่างชัดเจน ทั้งยังเป็นการบ่มเพาะนักดนตรีไทยรุ่นใหม่ขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย แต่ถ้าย้อนรอยประวัติศาสตร์กลับไปในอดีตแล้ว พบว่าในประวัติศาสตร์ดนตรีไทย ยุคก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2475) สมัยนั้นใช้คำว่า **“การประชัน”** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นับแต่สมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา พบว่าการประชันดนตรีไทย เกิดขึ้นบ่อยครั้งจนกลายเป็นงานประจำหรือเป็นเรื่องปกติที่สามารถพบได้ในชีวิตประจำวันตามงานต่างๆ ทั้งงานหลวงและงานราษฎร ตั้งแต่งานโกนจุก งานอุปสมบท จนถึงงานศพ ไม่ว่าจะเป็นวงมโหรี เครื่องสาย หรือปี่พาทย์ก็มีการประชันกันอยู่โดยตลอด (ส่วนใหญ่มิใช่จัดขึ้นเพื่อใช้เป็นกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมดังเช่นในปัจจุบัน) ปรากฏในหนังสือจดหมายเหตุดนตรี 5 รัชกาล (พูนพิศ อมาตยกุล และคณะ, 2551) เป็นต้นว่า

- เนื่องในงานสมโภชพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมกข์ปราสาท ในสมัยรัชกาลที่ 4 บรรดาเจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ได้นำวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่มาบรรเลงฉลองการสมโภช (ประหนึ่งประชันกันอยู่ในที) จำนวน 13 วง เช่น วงปี่พาทย์ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว, วงปี่พาทย์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์, วงปี่พาทย์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงเทเวศร์วัชรินทร์, วงปี่พาทย์ในสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิไชยญาติ (ทัต บุนนาค), วงปี่พาทย์ของพระยามนตรีสุริยวงศ์ และวงปี่พาทย์ของเจ้าหมื่นสรรเพธภักดี เป็นต้น
- เนื่องในพระราชพิธีโสกันต์พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าอรพินทุ์เพ็ญภาค และงานต้อนรับดยุคออฟแมคแลนเบอร์ก (Duke of Mecklenburg) พระราชอาคันตุกะในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีมโหรีประชันหน้าพระที่นั่ง 4 วง ได้แก่ วงมโหรีหลวง (นักดนตรีในกรมพิณพาทย์มหาดเล็ก) วงมโหรีในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาสุดารัตนราชประยูร (ทูลกระหม่อมแก้ว) วงมโหรีในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นราชศักดิ์สโมสร และวงมโหรีในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ ซึ่งในหนังสือจดหมายเหตุดนตรี 5 รัชกาล (พูนพิศ อมาตยกุล และคณะ, 2551:60) บรรยายว่า

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาโทดนตรี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต